

לנגן מוזיקה קלאסית מול הקהל הכי פחות קלאסי

יום אחד פתח פרופ' אברי לויתן את דלת בית הספר והזמין לקונצרט אנשים מהרחוב. כך באה לעולם "מוזתיקה", תוכנית המקדמת מוזיקאים דרך נגינה לפני קהל כמו אסירים ונוער בסיכון. בראיון הוא מסביר מדוע עודף ידע עלול לפגוע בחוויית ההאזנה

אמיר מנדל 02.11.2016 20:46

פרופ' אברי לויתן הוא נגן ויולה, וגם מורה ומחנך של מוזיקאים צעירים. כסטודנט וכמורה צעיר הבחין שמוזיקאים צעירים לא מופיעים מספיק, לא צוברים ניסיון עם קהל. הם מנגנים מול מורים ועמיתים, עוסקים במחשבה איך הם נראים, כיצד הם נשמעים ומה יגידו עליהם. כדי להגיע לנגינה אינטואיטיבית, רגשית, לא מודעת לעצמה, הוא סבור כי צריך לנגן הרבה יותר, ובפני קהל שאיננו חלק מבית הספר. התוצאה היא "מוזתיקה" — עמותה ללא מטרת רווח, המפעילה תוכנית הוראה שוברת שגרה למוזיקאים צעירים מצטיינים.

"לימדתי בבית ספר גבוה למוזיקה בעיר הספרדית לה ריוחה", מספר לויתן, "יום אחד פתחתי את הדלת והזמנתי אנשים מהרחוב שיבואו להאזין. חטפתי על הראש, כי התברר בדיעבד שזה קהל של זונות, נרקומנים, דרי רחוב, מי שאין לו איפה להיות. אבל הם נהנו והתגובות שלהם היו חדות, מעניינות ומרעננות. כך נולד הרעיון של מוזתיקה".

הוא ממשיך, בבהירות ובגילוי לב: "מוזתיקה היא תוכנית שמטרתה לקדם מוזיקאים ולשפר את ההכשרה שלהם. היא הופכת לפרויקט חברתי כתוצר לוואי, כי המוזיקאים משתפרים באמצעות נגינת קונצרטים רבים, והקהל שלהם הוא כזה שלרוב לא נחשף למוזיקה קלאסית: תלמידים בחינוך מיוחד, נוער בסיכון שנמצא במרכזי טיפול, דרי רחוב, אסירים, אנשים מבוגרים עם בעיות כמו אלצהיימר. המשתתפים במוזתיקה מגיעים אל הקהל המגוון הזה, ובהתמדה, כי כדאי להם. כך הם מופיעים וצוברים ניסיון, משכללים יכולות ומשתפרים כמוזיקאים".

הוא למד הרבה מהמפגש עם מאזינים שאינם הקהל הרגיל של קונצרטים. "ככלל, זה קהל מאתגר ומצוין. אני משוכנע שכדי ליהנות ממוזיקה ולהתחבר אליה במישור הרגשי לא צריך ידע — לא רקע על המלחין ולא תיאוריה של המוזיקה. לפעמים אני חושב שעודף תובנות ודעות קדומות פוגם בחוויה. אני רואה ילדים שהולכים לחוגי מוזיקה, לומדים חוקים, מסגרות ותיאוריה, ומפסיקים לאהוב מוזיקה.

במוזתיקה לא מסבירים, ולא מכינים את המאזינים. מנגנים כל רפרטואר שתעלה על דעתך: מוצרט, ברהמס, ברטוק, ליגטי, קורטג. התגובות מעניינות מאוד. ההעדפות אישיות. יש מי שמתחבר לקורטג יותר מאשר למוצרט, כי אף אחד לא הטביע בו היררכיה אחרת, כהתניה. יש מי שבא אחרי קונצרט שנוגנה בו חמישיית כלי מיתר של ברהמס — הוא לא מכיר את ברהמס ולא דיברנו עליו — ואמר: 'זו מוזיקה כל כך יפה. מאין היא?'. התנאי ההכרחי היחיד, לדעתי, הוא שהביצוע יהיה טוב. קהל לא מנוסה, או ילדים, במיוחד ילדים עם בעיות קשב, או אנשים קשי יום — יאבדו את הסבלנות במהירות אם איכות הנגינה לא מצוינת. קהל עם הקשבה כזו רגיש לאיכות הנגינה בצורה יוצאת דופן; הוא לא סלחן. המוזיקאים מרוויחים מזה. כדי שהקונצרטים יצליחו, הם חייבים להיפתח אל המקומות הרגשיים, האינטואיטיביים, של עצמם. כך, הם היכולת המוזיקלית שלהם משתפרת, וגם הקהל של מוזתיקה נהנה. זה עובד בזכות האיכות".

ליתן נזכר ברביעיית מיתרים צעירה מצרפת שבאה לנגן במסגרת מוזתיקה זמן קצר לפני תחרות. "הם היו טובים, אבל איש לא ציפה שינצחו בתחרות. במוזתיקה הם ניגנו עשרה ימים אינטנסיביים ואמוציונליים, בעיקר לקהל של ילדים קשים. ניגנו בטוב, ראוול, מוצרט, קורטג. היכולת הטכנית שלהם השתפרה, אבל חשוב מזה — האגו שלהם זז קצת הצדה. הם היו חייבים למצוא את הליבה הרגשית של המוזיקה, ושל עצמם. מההופעות במוזתיקה הם המשיכו וזכו בתחרות. זה סוד ההצלחה של כל העניין: win win. המוזיקאים משתתפים בפרויקט חברתי מהמעלה הראשונה, אבל לא רק לטובת הזולת. הם עושים משהו משמעותי לטובת עצמם. זה מניע חזק. הוא מניע גם את גלגלי הפרויקט החברתי".

מוזתיקה פועלת עכשיו בשבע ארצות, בהשתתפות 170 מוזיקאים, בהם זוכי תחרויות ונגנים בתזמורות על כמו וינה או ברלין. כ-700 קונצרטים התקיימו עד כה. הפעילות התוססת נשענת על רצונם של המוזיקאים להשתתף, על הערך של הפעילות גם עבורם. "תחשוב על קונצרט שבו תלמידה בת 16 והמורה שלה ניגנו סונטה לשני כינורות של פרוקופייב בפני אסירים בכלא, וכולם האזינו בדממה גמורה. הערך עצום, למבצעות וגם לקהל", מסביר ליתן.

ליתן מדגיש גם כי קהל היעד למוזיקה קלאסית לא מחולק לפי השכלה, רקע או מעמד. "מוזיקה קלאסית נוגעת ברגשות, וכל בני האדם בעיני הם קהל פוטנציאלי. מוזתיקה מקדמת את האפשרות הזו, מעניקה את המפגש הזה למוזיקאים ולקהל. כמה חבל שפוליטיקאים או בעלי אינטרסים מנסים לפצל את הציבור לכאלה שמוזיקה קלאסית היא כן חלק מהעולם שלהם, ולכאלה שהיא כביכול זרה להם — ואפילו ליצור ניכור, או איזו עוינות בין הקבוצות. הקונצרטים של מוזתיקה מדגימים עד כמה זו חלוקה לא מציאותית ומטעה, שמרחיקה הרבה אנשים מחוויה מעשירה ומשמחת".

בישראל יש פעילות קבועה ומתרחבת, של מוזתיקה. תחילת הפעילות לעונה הקרובה תצוין בשני קונצרטים חגיגיים במרכז למוזיקה קאמרית, ב-4 וב-5 בנובמבר בקונסרבטוריון בתל אביב. על שאר הפעילות מספר מנהל המרכז למוזיקה קאמרית, ד"ר רז בנימיני, שנמנה עם מנהלי מוזתיקה בישראל: "יש רביעיית מיתרים של סטודנטים, שפעילה כל השנה, מקבלת שיעורים ממוזיקאים בכירים ומופיעה במרכזים קהילתיים רבים. המטרה לבנות אותה בהדרגה במתכונת של רביעייה מקצועית, שגם תסגור את הפער שנפתח בתחום זה בישראל, כבר יותר מעשור. כמו כן, יש פעילות מרוכזת של נגנים וזמרים, לאורך כשבוע של קונצרטים קהילתיים במשך העונה". בעונה שעברה, הוא מוסיף, היה שיתוף פעולה עם פסטיבל "מדרום" שאירגנה מכללת ספיר, ובמסגרתו נערכו הופעות מוצלחות מאוד של מוזתיקה באופקים. "בסוף העונה, מתאפשר למשתתפים לערוך קונצרט פתוח, לקהל, למשפחה, לחברים", ממשיך בנימיני. "היקף הפעילות במגמת עלייה — הסטודנטים מהאקדמיות באים להיבחן כדי להשתתף במוזתיקה, והמפגש עם הקהל של הפרויקט הוא חוויה טובה מאוד, לכולם".